

MIKOŁAJ JALINIK¹

PROPOZYCJE ZMIAN W KATEGORYZACJI GOSPODARSTW AGROTURYSTYCZNYCH

Abstrakt. Dynamiczny rozwój działalności agroturystycznej w okresie ostatnich kilku lat, zwłaszcza od 2000 roku, stał się wskaźnikiem zarówno faktycznych potrzeb w tym zakresie, jak i dużych możliwości powiększania liczebności gospodarstw agroturystycznych, szczególnie przy konsekwentnym wspomaganie różnych instytucji i organizacji. Wraz z rozwojem agroturystyki pojawiła się potrzeba dokonania zmian w kategoryzacji gospodarstw agroturystycznych w celu poprawy jakości świadczonych usług i zwiększenia ich asortymentu. Opracowanie kategoryzacji przygotowano w przekonaniu, że stanie się ona przyczynkiem do szerszych badań naukowych, analiz i dyskusji nad kształtem ciągle rozwijających się gospodarstw agroturystycznych. Równocześnie zaproponowano kilka rozwiązań innowacyjnych, które mogą przyczynić się do trafnego wyboru miejsca i miejscowości do wypoczynku.

Słowa klucze: kategoryzacja, gospodarstwo agroturystyczne, agroturystyka

WPROWADZENIE

Wraz ze wzrostem zainteresowania turystyką wiejską rosną wymagania w stosunku do jakości świadczonych usług i standardu obiektów turystycznych. Nie wszystkie gospodarstwa agroturystyczne mają ten sam standard, jak również w niejednakowym stopniu kształtują się wymagania różnych grup społecznych i zawodowych w odniesieniu do świadczonych usług. Odmienne są oczekiwania co do jakości i asortymentu tych usług ze strony usługobiorców z dużych i małych miast. Dlatego też konieczne jest dokonanie kategoryzacji gospodarstw agroturystycznych, a szczególnie obecnie, gdy Polska jest w Unii Europejskiej. Z pragmatycznego punktu widzenia najistotniejszymi cechami, według których można kategoryzować gospodarstwa agroturystyczne, są:

¹ Autor jest pracownikiem naukowym Politechniki Białostockiej (e-mail: jalinik@op.pl).

- usytuowanie gospodarstwa i warunki otoczenia (cisza, krajobraz, izolacja od uciążliwości otoczenia, lesistość i wody powierzchniowe),
- standard warunków mieszkaniowych (rozkład i liczba pokoi, oświetlenie, wyposażenie w urządzenia sanitarne, kanalizacyjne i grzewcze, barwy ścian i sufitów, rodzaj materiałów, z jakich zbudowany jest dom czy mieszkanie, np. cegła, drewno, beton),
- umeblowanie i wyposażenie pomieszczeń (jakość mebli, zasłon, naczyń, posłań, rodzaj środków audiowizualnych),
- przygotowanie usługodawcy do przyjęcia gości (znajomość regionu, języków obcych, komunikatywność, kreatywność, kultura osobista),
- baza turystyczna (sprzęt sportowy, turystyczny, rekreacyjny, boiska sportowe, place do zabaw i gier),
- okresy (sezony), w jakich mogą być świadczone usługi agroturystyczne.

Pomimo licznych opracowań dotyczących kategoryzacji wiejskiej bazy noclegowej [Sikorska i Kajszczak 2000, Drzewiecki 2001, Sawicki 2007], dotychczas nie podjęto próby kompleksowego opracowania kategoryzacji gospodarstw agroturystycznych i jej wpływu na skuteczność gospodarowania zasobami, przy uwzględnieniu takich cech, jak: lokalizacja, przeznaczenie, wyposażenie, sezonowość, co stanowi poważną lukę w tej tematyce i dorobku naukowym. Uwzględniając oczekiwania społeczne, podjęto próbę opracowania kategoryzacji gospodarstw agroturystycznych w warunkach gospodarki rynkowej i dostosowania jej do wymogów różnych grup społecznych i zawodowych. Potrzeba opracowania tego typu kategoryzacji wynika także z faktu, że agroturystyka ma szansę stać się znaczącym źródłem dochodu gospodarstw rolnych, a kategoryzacja gospodarstw agroturystycznych może odegrać szczególną rolę przy wyborze miejsc do wypoczynku. Zagadnienie to powinno być przedmiotem wszechstronnych badań, inicjatyw, działań analitycznych i planistycznych, a także zmian organizacyjnych i przedsięwzięć inwestycyjnych.

Głównym celem artykułu jest opracowanie kategoryzacji gospodarstw agroturystycznych i ocena jej przydatności na potrzeby usługodawców i usługobiorców. Podjętą tematykę cechuje różnorodność podziałów i kryteriów specjalizacji gospodarstw agroturystycznych. Różnorodność kryteriów tej specjalizacji wynika ze złożoności problemów związanych z funkcjonowaniem gospodarstw agroturystycznych w zależności od położenia, zasobów naturalnych, atrakcyjności turystycznej, sezonowości usług, nadzoru różnych instytucji i organizacji samorządowych, a także zróżnicowanej infrastruktury agroturystycznej.

Kategoryzacja gospodarstw agroturystycznych odgrywa istotne znaczenie w rozwoju agroturystyki. Jak dotychczas brak jest opracowania, które dotyczyłoby gospodarstw agroturystycznych w Polsce. Przeprowadzenie kategoryzacji gospodarstw ułatwi usługobiorcom wybór miejsc, w których będą mogli atrakcyjnie i zgodnie z oczekiwaniami spędzić wolny czas. Przyczyni się to także do podniesienia jakości świadczonych usług, lepszego dotarcia do grup usługobiorców, trafniejszego wyboru instrumentów promocji, korzystniejszych warunków do współpracy gospodarstw o takich samych kategoriach, z kolei dla usługodaw-

ców kategoryzacja powinna być impulsem do bardziej funkcjonalnego i nowoczesnego dostosowania gospodarstw do wymogów klienta Unii Europejskiej, do której Polska przystąpiła.

CHARAKTERYSTYKA DOTYCHCZASOWEJ KATEGORYZACJI GOSPODARSTW AGROTURYSTYCZNYCH

Tendencje w wiejskiej turystyce światowej wskazują, że poziom cen oraz jakość świadczonych usług i środowiska przyrodniczego będą odgrywały coraz większą rolę w wyborze celu podróży i miejsca wypoczynku.

Ustawa z 29 sierpnia 1997 roku o usługach turystycznych (tekst jednolity) nie określa systemu kategoryzacji i klasyfikacji w odniesieniu do gospodarstw agroturystycznych. Załącznik do tej ustawy określa jedynie minimalne wymagania co do wyposażenia „innych obiektów”, w których świadczone są też usługi hotelarskie. Do grupy „innych obiektów” zaliczane są gospodarstwa agroturystyczne. Jednostką prowadzącą dobrowolną i odpłatną kategoryzację wiejskiej bazy noclegowej jest Polska Federacja Turystyki Wiejskiej „Gospodarstwa gościnne”. Kategoryzacja wiejskiej bazy noclegowej (WBN) PFTW „GG” polega na zakwalifikowaniu obiektu do odpowiedniej kategorii w danym typie zakwaterowania, na podstawie stanu i wyposażenia obiektu, zgodnie ze specjalnymi formularzami standaryzacyjnymi.

Dobrowolnej kategoryzacji wiejskiej bazy noclegowej mogą podlegać gospodarstwa agroturystyczne zrzeszone zarówno w PFTW „GG”, jak i niezrzeszone. Gospodarstwa powinny być wpisane do ewidencji obiektów noclegowych w urzędzie gminy oraz spełniać minimalne wymogi określone w ustawie. W wyniku kategoryzacji obiekt może uzyskać jedną z czterech kategorii: standard, z jednym słoneczkiem, z dwoma słoneczkami, z trzema słoneczkami. Kategoryzacji podlegają: pokoje gościnne, pokoje grupowe, samodzielne jednostki mieszkalne, przyzagrodowe pola namiotowe (miejsca do rozbicia namiotu lub ustawienia przyczepy kempingowej) [Sikorska i Kajszczyk 2000, s. 42].

Właściciel gospodarstwa, zamierzający poddać swój obiekt kategoryzacji, powinien złożyć wniosek w biurze PFTW „GG” z propozycją przybliżonej daty jej przeprowadzenia i uiścić opłatę.

Dokonując kategoryzacji wiejskiej bazy noclegowej, należy uwzględnić następujące kryteria [Sikorska i Kajszczyk 2000, s. 33]:

- usytuowanie gospodarstwa i warunki otoczenia (cisza, las, wody powierzchniowe, krajobraz, ogród do użytku gości, infrastruktura rekreacyjna i inne),
- bezpieczeństwo w domu i gospodarstwie (oświetlenie podwórza, apteczka, niebezpieczne zwierzęta, bezpieczna instalacja elektryczna, podwórko pozabawione różnych zagłębień),
- utrzymanie porządku i czystości w domu i gospodarstwie,
- standard mieszkania (rozkład pokoi, oświetlenie, jakość sufitów i ścian, podłóg, urządzeń sanitarnych, ogrzewanie, kolorystyka pomieszczeń),
- umeblowanie i wyposażenie pokoi (meble, naczynia kuchenne, pościel, zasłony, urządzenia AGD, RTV),

– przygotowanie rodziny do przyjmowania gości (kultura osobista, wiedza o miejscowości i regionie, znajomość języków obcych).

W literaturze specjalistycznej używa się określenia „kategoryzacja wiejskiej bazy noclegowej” [Wyrwicz 2000, Sikorska i Kajszczyk 2000, Drzewiecki 2001]. Warto zastanowić się, czy takie określenie jest właściwe. Można jednoznacznie odpowiedzieć, że nie. Czy powinniśmy kategoryzować tylko bazę noclegową? Turysta wybierając miejsce do wypoczynku, kieruje się wieloma względami, o czym już częściowo wspomniano – położeniem gospodarstwa, występującymi atrakcjami, walorami turystycznymi, jakością i różnorodnością posiłków, kulturą właścicieli gospodarstwa agroturystycznego i innymi. Dlatego też w artykule zostaną zaproponowane inne sposoby kategoryzacji gospodarstw agroturystycznych, a nie tylko jako wiejskiej bazy noclegowej.

PROPOZYCJA KATEGORYZACJI GOSPODARSTW AGROTURYSTYCZNYCH

Na podstawie analizy dotyczącej uwarunkowań przyrodniczych i przestrzennych, położenia, specjalizacji, cech osobowościowych właścicieli gospodarstw, wyposażenia w sprzęt sportowo-turystyczny i „przemysłów” autora dokonano ogólnej kategoryzacji gospodarstw agroturystycznych.

Za podstawę przyjęto dziesięć wskaźników charakteryzujących gospodarstwa agroturystyczne (tabela 1). Przyjęte do analizy wskaźniki są ze sobą ściśle powiązane i wszystkie z powodzeniem decydują o określonej kategorii gospodarstwa agroturystycznego.

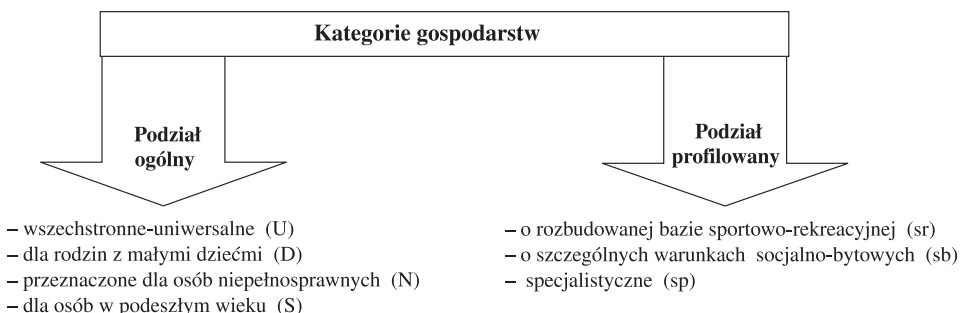
TABELA 1. Cechy decydujące o kategoryzacji gospodarstw agroturystycznych

Lp.	Wyszczególnienie
1	Atrakcyjność obszaru
2	Walory turystyczne w rejonie funkcjonowania gospodarstw agroturystycznych
3	Stan środowiska przyrodniczego i warunki klimatyczne
4	Zasoby naturalne znajdujące się w rejonie funkcjonowania gospodarstw agroturystycznych
5	Lokalizacja gospodarstwa
6	Wyposażenie gospodarstwa w urządzenia rekreacyjno-sportowe
7	Umiejętności organizatorskie i cechy osobowościowe właścicieli gospodarstw
8	Umeblowanie gospodarstwa i wyposażenie w sprzęt AGD i RTV
9	Występowanie atrakcji turystycznych w obszarze funkcjonowania gospodarstwa
10	Warunki higieniczno-sanitarne

Źródło: Opracowanie własne.

Uwzględniając walory krajobrazowo-wypoczynkowe, przy delimitacji typów obszarów wiejskich w zależności od struktury gospodarki i stopnia uprzemysłowienia, wyróżniono siedem kategorii gospodarstw agroturystycznych. Sposób podziału gospodarstw agroturystycznych na poszczególne kategorie przy uwzględnieniu podanych kryteriów przedstawiono na rysunku 1.

Gospodarstwa agroturystyczne sklasyfikowano w dwie grupy, według podziału ogólnego i profilowanego. Podział ogólny dotyczy wszystkich gospodarstw agroturystycznych, których przeznaczeniem jest wypoczynek każdej grupy spo-

RYSUNEK 1. Proponowana kategoryzacja gospodarstw agroturystycznych

łeczno-zawodowej. Natomiast drugi podział związany jest wyłącznie z bazą specjalistyczną (rekreacyjno-wypoczynkową).

Przy takiej klasyfikacji każdy usługobiorca może wybrać sobie miejsce do spędzenia czasu wolnego, kierując się własnym zainteresowaniem. O ile podział ogólny wyraźnie wskazuje daną kategorię gospodarstwa agroturystycznego, o tyle podział profilowany dotyczy gospodarstw wyspecjalizowanych z konkretnym ich ukierunkowaniem. Zarówno jedna kategoria gospodarstw, jak i druga charakteryzuje się szczególnymi uwarunkowaniami. Po przeprowadzeniu szczegółowej analizy postanowiono wyróżnić cztery kategorie gospodarstw agroturystycznych z podziałem ogólnym i trzy kategorie z podziałem profilowanym (specjalistyczne).

Kategoria U – gospodarstwa uniwersalne (wszechstronne)

Każde gospodarstwo agroturystyczne charakteryzuje się określoną specyfiką. Jego wielkość, położenie, występujące atrakcje turystyczne, okres funkcjonowania, specjalizacja, struktura upraw, rodzaj zabudowy, wyposażenie w sprzęt turystyczno-rekreacyjny, cechy osobowościowe właścicieli – to podstawowe wyznaczniki, które decydują o jego atrakcyjności. Gospodarstwo uniwersalne powinno charakteryzować się tym, że na jego powierzchni uprawiane są rośliny zbożowe i okopowe, istnieje produkcja zwierzęca, znajdują się użytki zielone, jak również wystarczająca powierzchnia do gier i zabaw, miejsce na ognisko i grill, a ponadto budynek mieszkalny z siecią wodociagową i kanalizacyjną, oferujący turystom 3–5 pokoi dla 10 osób lub samodzielne mieszkanie czasowe, lub domek do wynajęcia dla 5–10 osób. Poza wymienionymi elementami w gospodarstwie uniwersalnym niezbędne jest wyposażenie w sprzęt turystyczno-rekreacyjny, do którego należy zaliczyć: rowery, piłki do gier, ringo, stół pingpongowy, gry stolikowe (szachy, warcaby, karty), sanki, narty, łyżwy i inne. Ta kategoria gospodarstw powinna mieć dostęp do wód powierzchniowych (położenie w pobliżu rzek, jezior, stawów, zalewów), na przykład wykopany i zarybiony staw, dostęp do obszarów leśnych.

Ważne jest także w takim gospodarstwie oddzielenie części gospodarczej od strefy wypoczynku (np. części ogrodu przed ptactwem domowym, ustawianie maszyn i ciągników rolniczych w oddaleniu od przebywających turystów), jak również umożliwienie bezpiecznego parkowania pojazdów samochodowych. Przy tym należy dodać, że każdy usługobiorca musi mieć dostęp do aparatu

telefonicznego, aby w przypadku niebezpieczeństwa czy wypadku mógł poinformować właściwy organ, a także, aby mógł porozumieć się z rodziną, osobami lub instytucjami, jeżeli zajdzie taka potrzeba.

Gospodarstwo uniwersalne powinno posiadać wszystkie podstawowe urządzenia sportowo-rekreacyjne i wszelkie udogodnienia związane z pobytem gości. Ogólnie można powiedzieć, że jest to gospodarstwo agroturystyczne, które cechuje różnorodna działalność turystyczno-rekreacyjna, sportowa i gospodarcza. Na posesji gospodarstwa powinno być umieszczone logo ze zdjęciem gospodarstwa i napisem „U”.

Kategoria D – gospodarstwa dla rodzin z małymi dziećmi

Rodziny przebywające na wypoczynku stanowią największą i „najważniejszą” grupę turystów spędzających urlopy w środowisku wiejskim. Dla tej kategorii gospodarstw najistotniejsze jest stworzenie jak najlepszych warunków i atmosfery przyjaznej dzieciom i ich rodzicom. Najczęściej gospodarstwa agroturystyczne, decydując się na przyjęcie gości, spełniają ich oczekiwania, ale powinny też zapewnić różnorakie atrakcje dzieciom, chociażby takie, jak:

- obecność różnorodnych zwierząt gospodarskich i bezpieczny do nich dostęp (króliki, kozy, owce, konie, krowy, psy, koty, kaczki, kury i inne),
- wybudowany i wyposażony w atrakcyjne urządzenia plac do gier i zabaw (piaskownica, huśtawki, kolejka linowa, makiety pojazdów, zjeżdżalnie, równoważnie, baseniki dla dzieci, zabawki i inne urządzenia umożliwiające zabawy zręcznościowe),
- wyposażenie gospodarstwa w sprzęt sportowo-rekreacyjny (rowery dziecięce, hulajnogi, puzzle, gry planszowe, piłki do gry, ringo, boisko, sanki, narty, łyżwy i inne zabawki),
- organizację ciekawych imprez, które wzbudząby ich zainteresowanie i rywalizację (gry i zabawy, konkursy, turnieje, pikniki, rajdy rowerowe, zawody sportowe, jogging i inne).

Gospodarstwa tej kategorii powinny być przygotowane do przyjęcia dzieci w różnym przedziale wiekowym. Starsze chętniej wybierają zabawy i ruch na świeżym powietrzu i dlatego wskazane byłoby wyznaczyć niewielkie boisko z bramkami do gry w piłkę nożną, zainstalować tablice do kosza, przymocować liny do wspinania się czy kolejki linowe, huśtawki. Teren zabaw powinien charakteryzować się dobrym nasłonecznieniem, a samo miejsce należy zlokalizować na gruncie suchym, przepuszczalnym i o nawierzchni trawiastej. Z kolei dzieci w młodszym wieku uwielbiają pluskanie się i zabawy w wodzie i dlatego niewątpliwą atrakcją gospodarstwa agroturystycznego może być wykopanie stawu ze starannym jego zagospodarowaniem lub zakup dziecięcych baseników. Nie można zapomnieć o wyznaczeniu na stawie płytkiej części dla maluchów i wyraźne jej oddzielenie oraz wybudowanie pomostu lub małej altanki na wodzie. Aby pobyt spełniał oczekiwania dzieci, niezbędny jest zakup sprzętu wodnego, jak na przykład kajaków, pontonów, materaców czy rowerów wodnych. Dla najmłodszych z kolei należałoby zakupić baseny kąpielowe, które w dni słoneczne i upalne przyniosą dużo zadowolenia i radości.

Gospodarstwa powinny również przygotować pomieszczenia, w których w razie niesprzyjających warunków atmosferycznych dzieci mogłyby w sposób urozmaicony spędzać czas wolny. Pokoje dla rodzin z małymi dziećmi powinny składać się z jednego lub dwóch pomieszczeń. Pomieszczenia te powinny znajdować się na parterze, z uwagi na bezpieczeństwo poruszania się i łatwiejszego wychodzenia na posesję. Innym rozwiązaniem może być połączenie dwóch pokoi poprzez otwieranie między nimi drzwi. W takim układzie rodzice mają wydzielony pokój i nie przeszkadzają śpiącym dzieciom.

Na posesji gospodarstwa powinno być umieszczone logo ze zdjęciem gospodarstwa i napisem „D”.

Kategoria N – gospodarstwa dla osób niepełnosprawnych

W Polsce, podobnie jak w innych krajach, wzrasta liczba osób niepełnosprawnych. Przyjmuje się, że w naszym kraju co siódma osoba nie jest w pełni sprawna, a co czternasta na skutek określonego ograniczenia sprawności jest inwalidą. Do grupy niepełnosprawnych zalicza się osoby: o kulach i laskach, poruszające się na wózkach inwalidzkich, z upośledzeniem umysłowym, z dysfunkcją narządu wzroku, głuchych i z upośledzonym słuchem [Berndt-Kostyrzevska 2000, s. 210].

Bardzo istotna jest w tym przypadku cierpliwość właścicieli gospodarstwa, gotowość do słuchania, niwelowanie architektonicznych barier, organizowanie i wyznaczanie powierzchni komunikacyjnych umożliwiających poruszanie się wózkiem inwalidzkim, stosowanie sygnalizacji świetlnych i dźwiękowych dla osób niedowidzących lub niedosłyszących, towarzyszenie w spacerach oraz zapewnienie im troskliwej opieki. Przyjmowanie na wypoczynek tej grupy osób (gości) wiąże się ze szczególnym przygotowaniem budynku, pomieszczeń, osób sprawujących nadzór, wejścia i atrakcji turystycznych. Dlatego też nie każde gospodarstwo będzie w stanie przyjąć gości o ograniczonej sprawności ruchowej. Wymaga to modernizacji i adaptacji pomieszczeń, wykonania podjazdów, poręczy i brzączków celem dostosowania ich do warunków, na jakie oczekuje ta grupa społeczna.

Na posesji gospodarstwa powinno być umieszczone logo ze zdjęciem gospodarstwa i napisem „N”.

Kategoria S – gospodarstwa dla osób w podeszłym wieku

Ta kategoria gospodarstwa, podobnie jak dla niepełnosprawnych, wymaga szczególnego wyposażenia. Goście starszej generacji zazwyczaj mają większe wymagania, ale są wdzięcznymi klientami, gdyż najczęściej przyjeżdżają poza sezonem urlopowym, głównie by uniknąć upałów i nadmiernego ruchu turystycznego. Osób starszych nie należy izolować od młodego pokolenia. Jedynie w przypadku hałasujących dzieci wspólny pobyt nie byłby wskazany, chociaż czasem obie strony dobrze się czują w swoim towarzystwie. Tego typu grupy wiekowe dość często lubią gry stolikowe (np. karty, szachy, warcaby), czytanie prasy czy oglądanie telewizji. Dlatego też ten typ gospodarstwa również wy-

maga odpowiedniego przygotowania. Osoby starszego pokolenia najczęściej oczekują:

- ciszy i spokoju,
- większej troski i opieki ze strony właścicieli gospodarstwa agroturystycznego,
- przystosowania domu, ogrodu oraz wskazania bezpiecznych tras spacerowych czy ścieżek rowerowych,
- zabezpieczenia pomocy medycznej,
- przygotowania wygodnych łóżek, foteli, krzeseł, pokoi, osobnych wejść do budynku, siedzisk przed domem,
- urozmaiconej kuchni i fachowości kulinarnej,
- bezpiecznego miejsca pobytu i bogatego programu spędzania czasu wolnego.

Dość często osoby w podeszłym wieku poszukują pokoi z zagospodarowanym tarasem (fotelami, stolikiem, parasolem lub markizą). Dlatego gospodarstwo, decydujące się na przyjęcie tej grupy społecznej, powinno dołożyć wszelkich starań, aby zapewnić jak najlepsze warunki dla tej grupy osób.

Na posesji gospodarstwa powinno być umieszczone logo ze zdjęciem gospodarstwa i napisem „S”.

Poza wymienionymi kategoriami gospodarstw (U, D, N, S) ważne zadania w zakresie poprawy warunków zdrowotnych i koordynacji ruchowej spełniać mogą gospodarstwa specjalistyczne (profilowane), ukierunkowane na określony rodzaj działalności. Proponowane kategorie w tym zakresie przedstawiają się następująco.

Kategoria sr – rozbudowana baza sportowo-rekreacyjna

Do tej kategorii należy zaliczyć gospodarstwa, w których dominującą część stanowi baza sportowo-rekreacyjna, taka jak: boisko do piłki siatkowej, koszykowej lub zainstalowane tablice do koszy, „mini” boisko do piłki nożnej, boisko do ringo, stół pingpongowy, sprzęt do gry w kometkę, szachy, warcaby, karty, huśtawki, sztangi, drążki i poręcze do ćwiczeń gimnastycznych, zarybiony staw, rowery, sanki, narty, łyżwy, zwierzęta gospodarskie. Taka kategoria gospodarstwa to typowa oferta dla pasjonatów turystyki, rekreacji, sportu masowego i wyczynowego. Każdy usługobiorca, decydując się na wypoczynek w tego typu gospodarstwie, powinien być przekonany, że posiada ono niezbędne urządzenia i sprzęt, które pozwolą na poprawę jego kondycji, rozwoju fizycznego, a w efekcie atrakcyjnego spędzenia czasu wolnego w sposób aktywny. Należy przypuszczać, że takim gospodarstwem powinny być zainteresowane osoby uprawiające sport, ludzie młodzi, a także wszyscy ci, którzy pasjonują się grami, zabawami i dyscyplinami sportowymi, a przy tym chcą zachować dobrą sprawność fizyczną i koordynację ruchową. Gospodarstwa takie z powodzeniem mogłyby przyjmować sportowców na zgrupowania (obozy sportowe).

Na posesji gospodarstwa powinno być umieszczone logo ze zdjęciem gospodarstwa i napisem „sr”.

Kategoria sb – dobre i bardzo dobre warunki socjalno-bytowe

Do tej kategorii należy zaliczyć gospodarstwa, w których główny nacisk powinien być położony na dobrze przygotowaną bazą mieszkaniową, noclegową i żywieniową. Ten typ gospodarstw oferowany jest dla osób, które lubią spacerować, spokój, wiejską kuchnię, zwiedzanie okolic, a ogólnie ujmując – odpoczynek w środowisku wiejskim. Na wzór domów wczasowych powinny być w nich organizowane różne formy wypoczynku, rozrywki, spotkania towarzyskie, a wszystko to z produkcją zwierzęcą i roślinną w tle. Można z całą stanowczością stwierdzić, że zaproponowana kategoria gospodarstwa agroturystycznego kierowana jest do ludzi starszych, młodzieży i małżeństw ze wszystkich grup społecznych, jak również do domatorów, którzy lubią przebywać w pomieszczeniach estetycznych, przewiewnych, umeblowanych i z wszelkimi udogodnieniami. Cechą charakterystyczną takich gospodarstw powinno być ich atrakcyjne położenie (obszary leśne, wody powierzchniowe, łąki i pastwiska) i sprzyjający mikroklimat. Powinny to być gospodarstwa na wzór sanatoriów, pensjonatów czy obiektów hotelarskich o wysokim standardzie.

Na posesji gospodarstwa powinno być umieszczone logo ze zdjęciem gospodarstwa i napisem „sb”.

Kategoria sp – specjalistyczne

Do tej kategorii należy zaliczyć gospodarstwa, które zajmują się konkretnym rodzajem działalności, na przykład: hippiką, hodowlą koni, królików, kóz, pszczoł lub posiadające mini zoo, produkcją ziół, rękodzielnictwem, wikliniarstwem, kowalstwem, wędkarstwem, leczeniem borowinami, wodami mineralnymi, jeżeli w pobliżu gospodarstwa występują zjawiska hydrograficzne. Wiele gospodarstw agroturystycznych dla zwiększenia swej atrakcyjności utrzymuje konie, psy i inne zwierzęta.

Coraz bardziej docenia się możliwość stosowania i korzystania z hipoterapii. Jest to po prostu jazda na koniu, korygująca wady postawy, poprawiająca krążenie, lecząca autyzm oraz wiele innych przypadłości chorobowych. Poza hipoterapią mogą to być przejażdżki konne w siodle, bryczką, a w zimie saniami.

Podobne znaczenie w gospodarstwie mają psy. Tak zwana dogoterapia zaczyna coraz częściej być wprowadzana do gospodarstw agroturystycznych naszego kraju. Polega ona na umożliwieniu, szczególnie dzieciom, bliskiego kontaktu z tym zwierzęciem. Psy przeznaczone do dogoterapii muszą być przeszkolone, całkowicie zdrowe, odrobaczone, zaszczepione przeciw wściekliźnie, a także muszą mieć łagodne usposobienie. Takie psy mają niewątpliwie korzystny wpływ na samopoczucie dzieci, które przechodzą rekonwalescencję po chorobach, wypadkach i przykrych wydarzeniach.

Innym zwierzęciem są kozy. Od dawna wiadomo, że picie świeżego mleka koziego leczy alergię i uodparnia przeciwalergicznie o wiele skuteczniej niż niektóre leki.

Gospodarstwa specjalizujące się w określonym kierunku jednocześnie świadczą usługi noclegowe i gastronomiczne. Usługobiorca powinien być przekona-

ny, że jeżeli zdecyduje się na spędzenie tu urlopu bądź czasu wolnego, będzie to zgodne z jego zamierzeniem i zainteresowaniem. Ta kategoria gospodarstw powinna być przeznaczona zarówno dla turystów z różnych regionów kraju, jak i gości zagranicznych. Każde takie gospodarstwo powinno być odpowiednio oznakowane i rozreklamowane, dzięki czemu szybciej dotrze do klienta.

Na posesji gospodarstwa powinno być umieszczone logo ze zdjęciem gospodarstwa i napisem „sp”.

ZNACZENIE PROPONOWANEJ KATEGORYZACJI GOSPODARSTW AGROTURYSTYCZNYCH

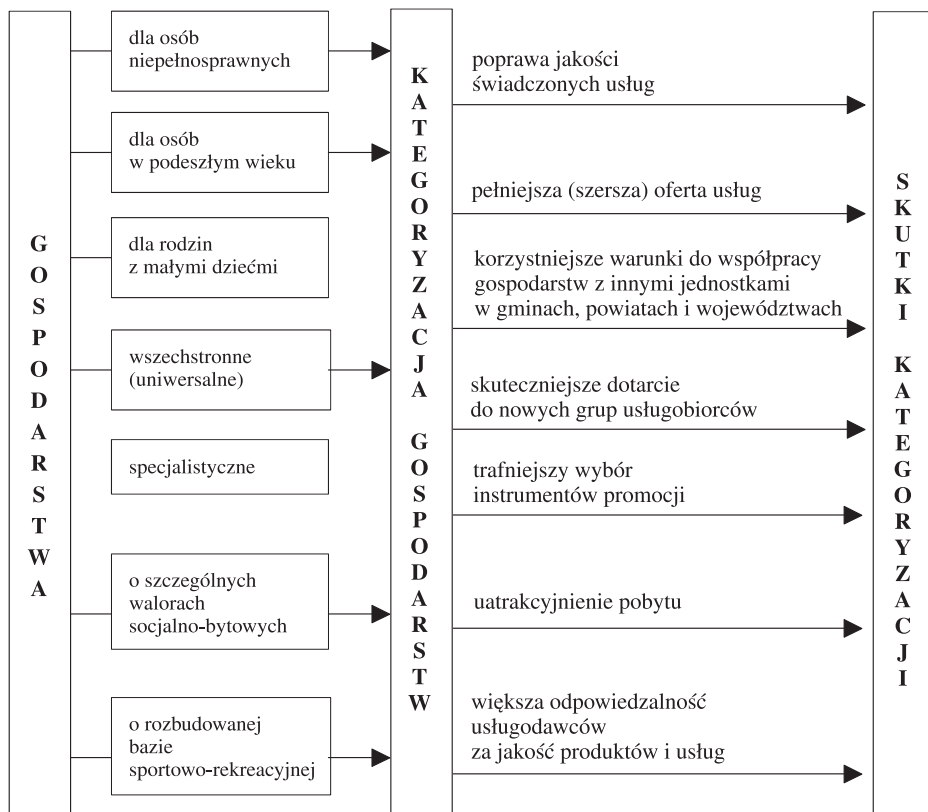
Agroturystyka, obok rolnictwa ekologicznego, jest jednym z ważnych determinantów inicjujących procesy zmian struktury zawodowej i przestrzennej obszarów wiejskich – z rolniczej na usługowo-rolniczo-rekreacyjną. Dokonujące się zmiany w polskiej gospodarce i wstąpienie do Unii Europejskiej wpływają także na wieś i rolnictwo, które muszą zmienić swoje oblicze, co oznacza unowocześnienie rolnictwa oraz przekształcenie strukturalne obszarów wiejskich. Tym formom aktywizacji obszarów wiejskich sprzyjają ramowe rozwiązania systemowe (prawno-organizacyjne i ekonomiczne). Mimo że w wielu regionach kraju istnieją sprzyjające warunki do rozwoju agroturystyki, to nadal wypoczynek koncentruje się tam, gdzie dominuje aktywność gospodarcza właścicieli gospodarstw rolnych w powiązaniu z występującymi walorami przyrodniczymi, krajobrazowymi i kulturowymi.

Przedstawiona kategoryzacja gospodarstw agroturystycznych jest szczególnie istotna z punktu widzenia pragmatycznego. Jeżeli zależy nam na tym, aby Polska była docelowym krajem podróży, a obszary wiejskie miejscem wypoczynku i pobytu turystów, to powinniśmy dołożyć wszelkich starań w zakresie podniesienia jakości świadczonych usług agroturystycznych i ich odpowiedniej kategoryzacji. Jakość świadczonych usług, poziom cen, atrakcyjność turystyczna, stan środowiska przyrodniczego oraz kategorie gospodarstw agroturystycznych będą decydowały o popycie na określone produkty turystyczne, co ilustruje rysunek 2.

Różnorodność występujących czynników powoduje, że skutki kategoryzacji są złożone i niejednoznaczne. O wyborze gospodarstwa agroturystycznego najczęściej decydują sami usługobiorcy. Decyzje ich są rezultatem racjonalnej kalkulacji kosztów świadczonych usług, jak również ich jakości i terminowości.

Wprowadzenie do działalności agroturystycznej znowelizowanej kategoryzacji gospodarstw agroturystycznych powinno przyczynić się do poprawy jakości usług (żywieniowych, noclegowych, mieszkaniowych, turystyczno-rekreacyjnych, zdrowotnych), świadczonych przez mieszkańców obszarów wiejskich oraz ich klasyfikacji, które powinny być dostosowane do poszczególnych grup społecznych i zawodowych.

Znajomość kategorii gospodarstw to także udogodnienie dla ośrodków i zespołów doradztwa rolniczego, stowarzyszeń i izb rolniczo-turystycznych, a głównie usługobiorców w promocji produktów agroturystycznych. Usługobiorcy, zanim podejmą decyzję o wyborze najatrakcyjniejszego regionu i gospodarstwa, najczęściej kontaktują się ze znajomymi, różnymi instytucjami,

RYSUNEK 2. Wpływ kategoryzacji gospodarstw agroturystycznych na skuteczność działalności przedsiębiorczej

korzystają z Internetu, co pozwala im sprawniej i trafniej dokonać oceny i ostatecznego wyboru miejsca do spędzenia wolnego czasu na obszarach wiejskich. Obserwowany w ostatnich latach w Polsce szybki rozwój usług agroturystycznych sprawia, że należy poszukiwać czynników różnicujących potencjalnych turystów, aby w większym niż dotychczas stopniu poznać ich rzeczywiste preferencje.

Taka klasyfikacja służy głównie do podziału rynku turystycznego na poszczególne grupy usługobiorców o zróżnicowanych cechach demograficznych, psychograficznych czy społeczno-ekonomicznych lub zainteresowaniach określonym produktem agroturystycznym. Kategoryzacja wskazana jest głównie dla usługodawców w celu obrania właściwej strategii przed wejściem na rynek turystyczny, a także usługobiorców z ich indywidualnymi potrzebami i oczekiwaniami. Szczególną rolę w tym względzie powinny odegrać te kategorie gospodarstw, które specjalizują się na przykład w: balneologii (możliwość leczenia wodami, borowinami), produkcji zdrowej żywności, lecznictwie ziołami, kwiatami lipy, produkcji miodu, soków owocowych, jeżyn czy hippice. Określone kategorie gospodarstw na pewno będą poszukiwane przez usługobiorców.

gobiorców pochodzących głównie z ośrodków miejskich. O kategorii gospodarstwa będą decydowały: walory przyrodnicze i krajobrazowe, atrakcje, baza turystyczna, wyposażenie oraz umiejętności organizatorskie, a także kultura osobista właścicieli gospodarstw. Każda kategoria gospodarstwa będzie miała liczne powiązania z różnymi podmiotami i instytucjami, chociażby takimi, jak: sklepy spożywcze, sportowe, obiekty sportowe, domy kultury, punkty gastronomiczne, stacje benzynowe, banki, urzędy pocztowe, rzemieślnicy, biblioteki, gospodarstwa o takiej samej kategorii i inne. Usługobiorcy będą nabywać produkty, korzystać z usług w zależności od swych zainteresowań i kategorii gospodarstw, które im przypadną do gustu. Na pewno inne będą zainteresowania i zapotrzebowania usługobiorców z małymi dziećmi, inne osób niepełnosprawnych, a jeszcze inne osób w podeszłym wieku. Pozwoli to także na specjalistyczne przygotowanie bazy turystycznej, na przykład: wykonanie podjazdów, poręczy, brzęczyków, przygotowanie placu gier i zabaw dla dzieci czy zorganizowanie opieki specjalistycznej. To także przyczyni się do zwiększenia popytu na określone asortymenty świadczonych usług, co z kolei zwiększy dochodowość gospodarstw agroturystycznych.

Z punktu widzenia marketingowego nieuzasadnione byłoby patrzenie na rozwój agroturystyki przez pryzmat zaspokojenia potrzeb całego społeczeństwa, a nie jego określonych grup. Wymienione kategorie gospodarstw powinny charakteryzować samego turystę i w swoisty sposób „segmentować” jego reakcje oraz zachowania, tak aby przygotowana oferta wychodziła naprzeciw i w pełni spełniała oczekiwania przyjeżdżających na obszary wiejskie gości.

PODSUMOWANIE

Dynamiczny rozwój działalności agroturystycznej w okresie ostatnich kilku lat, zwłaszcza od 2000 roku, spowodował, że wzrosło zainteresowanie wyciecznikami na obszarach wiejskich. Miarą tego rozwoju jest zwiększająca się liczba gospodarstw świadczących usługi agroturystyczne w większości województw naszego kraju. Dlatego pojawiła się potrzeba dokonania kategoryzacji gospodarstw agroturystycznych celem poprawy jakości świadczonych usług i zwiększenia ich asortymentu.

Opracowana kategoryzacja gospodarstw agroturystycznych jest próbą klasyfikacji tych gospodarstw, a jednocześnie czynnikiem stymulującym popyt na usługi agroturystyczne. Na podstawie analizy uwarunkowań przyrodniczych i przestrzennych oraz czynników ekonomicznych i społecznych zaproponowano kategoryzację gospodarstw agroturystycznych z punktu widzenia ekonomiczno-przestrzennego. Taka propozycja zobliuguje do podejmowania odważnych działań i rozwiązań przez usługodawców, polegających na skuteczniejszym dostosowaniu się do warunków w nowej rzeczywistości i zwiększaniu popytu na usługi agroturystyczne.

Odkąd agroturystyka w Polsce zaczęła przybierać realne formy organizacyjne i stawać się dodatkową formą działalności zarobkowej mieszkańców obszarów wiejskich, a co za tym idzie – być postrzegana przez nich jako dobry spo-

sób „robienia pieniędzy”, chociaż jeszcze na niewielką skalę, odtąd znalazła się w centrum zainteresowania środowisk naukowych i została włączona do wielu programów badawczych.

Poprawa jakości produkcji i świadczenia usług oraz zwiększenie dochodowości gospodarstw agroturystycznych to najważniejsze zadania stojące przed właścicielami wymienionych podmiotów gospodarczych. Warunki świadczonych usług turystycznych w krajach Unii Europejskiej zawarte są w *Traktacie o utworzeniu Wspólnoty Europejskiej* oraz we wspólnotowym prawie wtórnym (rozporządzeniach i dyrektywach). Przepisy te będą także obowiązywać polskie podmioty gospodarcze.

Inny aspekt kategoryzacji gospodarstw agroturystycznych to ułatwienie wszystkim usługobiorcom wyboru miejsc do spędzania czasu wolnego w środowisku wiejskim. Z kolei usługodawców będzie to obligowało do starannego przygotowania obiektu, atrakcji i regionalnych potraw. Agroturystyka na obszarach wiejskich w chwili obecnej jest formą, która tworzy różnego rodzaju pakiety usług, mające charakter produktu rynkowego. Z całą stanowczością można stwierdzić, że rola agroturystyki jest bardzo znacząca i będzie niewątpliwie stale wzrastała. Na przykład kraje europejskie agroturystykę postrzegają jako czynnik zapobiegający migracji ludności wiejskiej do miast i przywiązują wielką wagę do wypoczynku w gospodarstwach agroturystycznych. W Polsce agroturystyka także może stać się szansą na degradujące się środowisko przyrodnicze, jak również wpłynąć dodatkowo na rozłożenie sezonu turystycznego na inne miesiące niż lipiec i sierpień. W niektórych krajach europejskich gospodarstwa agroturystyczne spełniają funkcję sanatoriów. Badania wielu specjalistów wykazały, że jest taka możliwość rozwoju i w naszym kraju, pod warunkiem właściwego ich dostosowania do takich celów (np. leczenie ziołami, borowinami, miodem, kitem pszczelim, wodami zawierającymi mikroelementy czy hipoterapia). Tylko ścisła specjalizacja gospodarstw agroturystycznych może pozwolić na szeroki wachlarz produktów w rozwoju określonych kierunków – specjalności. Jest to również argument przemawiający za potrzebą kategoryzacji gospodarstw agroturystycznych, która powinna stać się impulsem zwiększonego popytu na tego rodzaju usługi.

Opracowanie przygotowano w przekonaniu, że stanie się ono przyczynkiem do szerszych badań naukowych, analiz i dyskusji nad kształtem ciągle rozwijających się gospodarstw agroturystycznych. Równocześnie zaproponowano kilka rozwiązań innowacyjnych, które być może przyczynią się do trafnego wyboru miejsca i miejscowości do wypoczynku.

BIBLIOGRAFIA

- Berndt-Kostyrzewska J., 2000: *Programy funkcjonalne domów wiejskich dla potrzeb działalności agroturystycznej*. W: *Agroturystyka*. Red. U. Świetlikowska. Wydaw. FAPA, Warszawa.
- Drzewiecki M., 2001: *Podstawy agroturystyki*. Wydaw. OPO, Bydgoszcz.
- Sawicki B., 2007: *Agroturystyka w aktywizacji obszarów wiejskich*. Wydaw. AR, Lublin.
- Sikorska G., Kajszcak W., 2000: *Kwatera agroturystyczna. Praktyczny poradnik*. Wydaw. Phare, Warszawa.

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 roku o usługach turystycznych (Dz.U. 223, poz. 2268).
Wyrwicz E., 2000: *System kwalifikacji i kategoryzacji wiejskiej bazy noclegowej*. W: *Agroturystyka*. Red. U. Świetlikowska. Wydaw. FAPA, Warszawa.

PROPOSALS OF CHANGES IN THE CLASSIFICATION OF AGROTOURIST FARMS

Abstract. The dynamic development of agrotourist activity observable in the past few years, in particular since 2000, has become an indication of both the actual needs in this respect and considerable opportunities for increasing the number of agrotourist farms, especially in the situation of consistent support for efforts in this sphere offered by various institutions and organizations. The fast pace of development has made it necessary to introduce changes in the classification of agrotourist farms, designed to improve the quality and widen the assortment of services rendered by such farms. The proposals for the division of agrotourist farms into categories have been formulated in the conviction that they will become an element stimulating further research, analyses and discussions on the shape of agrotourist farms which are still in the phase of development. Simultaneously, some innovative solutions have been presented which may help choose an attractive and suitable locality and place for a vacation.

Key words: division into categories, agritourist farm, agrotourism